

VAIMSE PÄRANDI SÄILITAMINE: INFOÖKOLOOGILINE VAADE

Kurmo Konsa

Pärand selle väga erinevates esinemisvormides on muutunud tänapäeva ühiskonnas oluliseks jõuks. See väljendub pärandi tähtsuses identiteetide kujunemisel, pärandi kasutamises poliitiliste jõudude poolt, aga ka pärandi ning turismi ja meelelahutustööstuse üha süvenevas seostumises. Pärand on korraga nii füüsilise reaalsuse osa kui ka vaimne fenomen. Pärand seob inimesed üksteise ja keskkonnaga, nii selle materiaalsete kui ka eluslooduse aspektidega, olles sellega meie maailma üks osa. Toetudes pärandile, luues seda üha uuesti ja laadides sellesse olulisi tähendusi, kujundavad inimesed seda, kuidas ühiskonnad toimivad.

Antud artikli eesmärgiks on luua selgem kontseptuaalne raamistik vaimse kultuuripärandi säilitamise käsitlemiseks. Selleks kasutan ma ühelt poolt pärandi mõistet ja teiselt poolt infoökoloogilist lähenemist. Pärandit võib käsitleda väga erinevate vaatenurkade alt, alates selle filosoofilisest tähendusest ja lõpetades väga tehniliste konserveerimismenetlustega. Selles artiklis lähtun ma ideest, mille kohaselt on pärand inimeste poolt praegusel hetkel loodav nähtus, ehk siis pärandi sotsiokultuurilise konstrueerituse printsiibist.¹ Loomulikult kujutab see endast ainult ühte võimalikku mineviku tõlgendamise ja kasutamise käsitlust.

Arusaadavalt esitab pärandi selline käsitlus tõsise väljakutse säilitamisele – kuidas säilitada pärandiprotsessi? Pärandiprotsessi käsitlemiseks kasutan ma infoökoloogilist raamistikku, lähtudes ennekõike Bonnie Nardi ja Vicky O'Day ideedest.² Infoökoloogia kujutab endast süsteemi inimestest, tegevustest, väärtustest ja tehnoloogiatest kindlas lokaalses keskkonnas. Infoökoloogiline süsteem on mingi inimrühma ja nende tööriistade ning tegevuste läbipõimunud võrgustik. Infoökoloogilist lähenemisviisi iseloomustavad süsteemsus, mitmekesisus, koosareng (koevolutsioon) ja paiksus (lokaalsus). Kõik need aspektid on väga olulised ka vaimse pärandi korral.

¹ Selle kohta lähemalt vt: Kurmo Konsa, *Laulupidu ja verivorst: 21. sajandi vaade kultuuripärandile* (Tartu: Tartu Kõrgem Kunstikool, 2014).

² Bonnie Nardi, Vicki O'Day, *Information ecologies – using technology with heart* (Cambridge: MIT Press, 1999).

Vaimne kultuuripärand pärandidiskursuses

Pärand ei ole loomulikult olemasolev nähtus, samuti ei ole see ei universaalne ega igavikuline. Tegemist on sotsio-kultuurilise konstruktsiooniga, mis on tekkinud teatud tüüpi ühiskondades kindlal ajalooperioodil.³ Kõige selle tõttu on pärand alati ideoloogiline ja sümboolne konstruktsioon, mida mõjutavad ajaloolised, poliitilised ja sotsiaalsed kontekstid.⁴ Pärandi korral on tegemist aktiivse protsessiga, mille kaudu inimene tajub ja mõistab ning kujundab ümber maailma. Oluline on see, kuidas pärandit määratletakse ja hallatakse ning milliseid funktsioone pärand ühiskonnas täidab. Muutub ilmseks, et pärand pole midagi ühtset, kuna erinevatel ühiskonnagruppidel on erinevad pärandikäsitlused ning ühiskonna erinevatel tasanditel saab pärandit käsitleda erinevalt.

Pärandi hulka võivad kuuluda kõige erinevamad objektid ja nähtused. See, mida konkreetsetl pärandi hulka loetakse, võib olla väga lai: pärandiks võib olla kõik, mida inimesed selleks peavad.⁵ Pärand sõltub suuresti kontekstist. See, mida pärandi hulka loetakse, erineb oluliselt, kui me vaatleme erinevaid kultuure, ajajärke või ühiskonna tasandeid. Kultuuripärand on olemas nii eestlastel kui ka Austraalia aborigeenidel, aga see on üsnagi erinev. Kultuuripärand tänapäeva inimese jaoks tähendab ilmselt hoopis midagi muud, kui kultuuripärand keskaja inimesele. Eesti riigi ametlik pärand ei lange kokku kõikide siin elavate inimgruppide pärandikäsitlusega.

Nagu kõiki asju maailmas, saab ka pärandiobjekte ja -nähtuseid klassifitseerida. Selle kohta, kuidas objekte klassifitseerida, absoluutsed reeglid puuduvad ning nii on ka pärandiklassifikatsioonid mitmeid. Oluline on kasutatava klassifikatsiooni praktilisus, st see, millist infot klassifitseerimine annab ja kui kasulik on selle rakendamine. Klassifikatsioonid on vajalikud pärandi käsitlemise lihtsustamiseks. Näiteks Llorenç Prats jagab pärandi kolmeks tüübiks:⁶

- objektid;
- paigad (nt monumendid, arheoloogilised alad jms);

³ Llorenç Prats, "Heritage according to scale", *Heritage and identity: engagement and demission in the contemporary world*, ed. by Marta Ancio and Elsa Peralta (London, New York: Routledge, 2009), 76–89 (76).

⁴ Flora Kaplan, "Making and remaking national identities", *A companion to museum studies*, ed. by Sharon Macdonald (Oxford: Blackwell Publishing, 2006), 152–169.

⁵ Robert Hewison, *The heritage industry: Britain in a climate of decline* (London: Methuen Publishing Ltd., 1987), 32.

⁶ Prats, "Heritage according to scale", 81.

- manifestatsioonid/ilmingud (Ilmingute hulka loeb ta sedalaadi pärandi, mis nõuab esitamist või valmistamist, nt muusikapalad, näidendid, festivalid, rahvustoidud, suuline pärand. Seda tüüpi pärandi korral langetavad kokku selle loomine ja tarbimine).

Need erinevad päranditüübid võivad loomulikult esineda koos, üheaegselt: paikades võivad olla objektid ning seal võivad toimuda pärandi manifestatsioonid.

Jaapani seadusandluses eristatakse näiteks järgmiseid pärandikategooriaid:⁷

- ainelised kultuuriväärtused;
- vaimsed kultuuriväärtused;
- folkloorilis-kultuurilised väärtused;
- monumendid;
- ajalooliste hoonete grupid.

Vaimsete kultuuriväärtuste hulka kuuluvad etendus Kunstid, muusika ja kujutav kunst. Folkloorilis-kultuuriliste väärtuste hulka loetakse rahvakunst, toidu ja selle valmistamisega seotud kombed ning tavad, rahvalik riietus ja eluasemed, käsitöö, religioossed uskumused, tähtpäevad jms. Erinevus vaimse ja folkloorilis-kultuurilise pärandi vahel seisneb selles, et viimane on olemas vaid siis, kui mingi kogukond seda otseselt praktiseerib. Vaimsete väärtuste korral on olemas ka selle n-ö füüsilised kandjad, mis võivad eksiteerida eraldi praktiseerijatest. Vaimsete väärtuste hulka loetakse ka traditsioonilised konserveerimistehnoloogiad ja töövõtted.

Kaasaja kõige levinum jaotus eristab kultuuri- ja looduspärandit. Kultuuripärand jaguneb materiaalseks ja mittemateriaalseks (vaimseks) pärandiks. Materiaalne kultuuripärand omakorda jagatakse kinnis- ja vallaspärandiks. Kultuuripärandi hulka kuuluvad inimese loodud või muudetud objektid, nähtused ja paigad, mis seostuvad pärandiväärtustega. Looduspärandi hulka kuuluvad loodusliku algupäraga objektid ja nähtused, mis seostuvad pärandile omaste väärtustega. Sageli on ka looduspärand suuremal või väiksemal määral inimese poolt muudetud. Materiaalse või ka ainelise kultuuripärandi (*material cultural heritage, tangible cultural heritage*) moodustavad materiaalsed ja füüsilised objektid. Mittemateriaalse, ka vaimse või immateriaalse pärandi (*intangible cultural heritage, intangible heritage*) moodustavad kultuuri elava kontekstiga seotud kultuuripraktikad,

⁷ Voltaire Garces Cang, "Defining intangible cultural heritage and its stakeholders: the case of Japan", *International Journal of Intangible Heritage*, 2 (2007), 46–55 (47).

nagu uskumused, traditsioonid, ideed, keel, tehnoloogiad, kogemused, käitumine, muusika, sport, meelelahutus, religioon, rituaalid, jutud, traditsiooniline köök, rahvapärased meditsiinivõtted jms.

Riiklikul tasemel kultuuripärandi hulka loeti vaimne pärand esmalt Jaapanis ja Koreas. Jaapanis 1950. aastal vastuvõetud kultuuriväärtuste kaitse seadus sätestas kinnis- ja vallaspärandi säilitamise kõrval ka traditsioonilise kultuuri ja sellega seotud teadmiste ning oskuste kaitse. Samuti oli vaimse pärandi kaitse olulisel kohal Korea vabariigi kultuuripärandi kaitse seaduses, mis võeti vastu 1962. aastal. Nii Jaapani kui ka Korea puhul oli taustaks pärast Teist maailmasõda alanud hoogne ühiskonna läänestumine ja moderniseerimine, mis ohustas traditsioonilist kultuuri ja selle väärtuseid.⁸

Ameerika Ühendriikides hakkas vaimse pärandi säilitamisega tegelema folkloori ja kultuuripärandi Smithsoni keskus (*Smithsonian Centre for Folklife and Cultural Heritage*, CFCH), mis kehtestas vastava kava 1967. aastal. Jaapani ja Korea seadusandlus oli aluseks ka UNESCO tegevusele vaimse kultuuripärandi vallas. 1982. aastal loodi folkloori kaitsmise ekspertide komitee (*Committee of Experts on the Safeguarding of Folklore*) ja mitte-füüsilise pärandi sektsioon (*Section for the Non-Physical Heritage*). 1989. aastal võttis UNESCO vastu soovitusel traditsioonilise kultuuri ja folkloori kaitseks (*Recommendation for the Protection of Traditional Culture and Folklore*), mille eesmärgiks oli teadvustada riikide valitsustele traditsioonilist kultuuri ohustavaid tegureid. Real põhjustel, millest üheks olulisemaks peetakse kasutatud terminoloogiat, ei saavutanud soovitus tegelikku mõju. Kasutatud folkloori mõiste seostus paljudele mitte-Euroopa riikidele halvustava varjundi ja kolonialistliku mõtteviisiga. Samuti keskendus soovitus sotsiaalse protsessi tulemile (folkloorile), mitte sotsiaalsele ja kultuurilisele tegevusele endale (folklooriprotsessile).⁹ Kõigest sellest lähtuvalt keskenduti vaimse kultuuripärandi edasises määratlemises selle kõikvõimalikele esinemiskujudele ja enam seda loovatele kogukondadele ja nende toetamisele. 2003. aastal võttis UNESCO vastu vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooni (*Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*). Vastavalt konventsioonile moodustavad vaimse kultuuripärandi tavad, esitus- ja väljendusvormid, teadmised, oskused ja

⁸ Marilena Alivizatou, "Contextualising intangible cultural heritage in heritage studies and museology", *International Journal of Intangible Heritage*, 3 (2008), 45–46.

⁹ Noriko Aikawa, "An historical overview of the preparation of the UNESCO International Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage", *Museum International*, 56:1–2 (2004), 137–149 (140). #http://dx.doi.org/10.1111/j.1350-0775.2004.00468.x

nendega seotud tööriistad, esemed, artefaktid ja kultuuriruumid, mida kogukonnad, rühmad ja mõnel juhul üksikisikud tunnustavad oma kultuuripärandi osana. UNESCO konventsioonis kuuluvad traditsioonilised käsitööskused ühena viiest valdkonnast vaimse kultuuripärandi hulka. Konventsioon on oluline kogu kultuuripärandi valdkonna seisukohalt, kuna rõhk on pärandi muutuvusel ja elususel. See tähendab seda, et rõhutatatakse pärandiloome protsessi ja pärandi sõltuvust selle loomise kontekstist. Laiem taust vaimse kultuuripärandi rahvusvahelisel tunnustamisel on seotud UNESCO poolt kultuurilise mitmekesisuse olulisuse idee toetamisega ning mitteeuroopaliku kultuuripärandi laiema tunnustamisega. Vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja on kantud 166 kultuurinähtust, teiste seas Eesti, Läti ja Leedu laulu- ja tantsupidude traditsioon, Kihnu kultuuriruum, seto leelo ning suitsusaunatraditsioon.

Pärandi erinevad tüübid on omavahel lahutamatu seotud. Paikades võib leiduda nii kinnis- kui ka vallaspärandit. Maastikud kannavad endas füüsilisi jälgi minevikust, kuid nendega seostuvad inimeste mälestused ja narratiivid. Samuti on loodus ja kultuuripärand lahutamatu seotud. Vaimse kultuuripärandi määratlemise käigus ilmnes selgelt ka ainelise ja vaimse kultuuripärandi lahutamatus. See väljendub eeskätt ainelise kultuuripärandina käsitletavate objektide seotuses väärtuste, normide, legendide, kommete jms ning teiselt poolt ka vaimse kultuuripärandi ja erinevate objektide ning maastike seostes. Pärandi jaotus erinevatesse gruppidesse on suuresti kunstlik ja tingitud uurijatest, mitte pärandi enda iseloomust.

Objektid, nähtused, paikkonnad ja inimesed ei muutu pärandiks enne, kui me neid sellena ei määratle. Seega pole pärandit iseenesest mingil olemuslikul, inimeste määratlustest sõltumatul kujul olemas. Pärandi määratlemisel saab ühelt poolt lähtuda nendest mõistetest ja käsitlustest, mis antud kultuuris eksisteerivad. Ettekujutus sellest, mis on kultuur, mis selle hulka kuulub ja mis ei kuulu, määrab ära ka pärandi hulka potentsiaalselt haaratava. Nii on vaimse kultuuripärandi eristamine saanud võimalikuks tänu sellele, et kultuur on jagatud materiaalseks ja vaimseks. Tegemist on selgelt kokkuleppelise jaotusega, samahästi võib käsitleda kultuuri ühtse, erinevate protsesside läbipõimunud võrgustikuna või jaotada seda lähtudes mingitest teistest põhimõtetest. Teisalt on olulised ka aktuaalselt olemasolevad objektid ja nähtused, mille hulgast toimub valik. Pärandi määratlemine tähendab alati valikut, mis tehakse tuginedes väärtustele. Seega seisneb pärandi määratlemine teatud väärtustele tugineva tähendusüsteemi loomises. Sellise süsteemi loomine põhineb alati teatud tähenduste haaramisel süsteemi ja teiste välistamisel, välistamine on aga alati ja

paratamatult seotud võimuga. Võim on seega alati pärandiprotsessis algest peale kohal. Nende võimusuhte analüüs on aluseks pärandi määratlemisprotsesside mõistmisele.

Põgus sissevaade infoökoloogiasse

Ökoloogia on organismide ja nende elukeskkonna vastastikuseid suhteid käsitlev teadusharu. Ökoloogilise lähenemise korral käsitletakse süsteeme terviklikult, vaadeldes nii süsteemielementide omavahelisi suhteid kui ka süsteemi enda suhteid väliskeskkonnaga. Teistes valdkondades kasutatakse ökoloogia mõistet metafoorselt, tekitamaks kujutlust bioloogilisest keskkonnast koos sellele iseloomuliku keeruka dünaamika, liikide mitmekesisuse ja ökoloogiliste niššidega.

Infotehnoloogia ja infoteadus on samuti üheks selliseks valdkonnaks, kus ökoloogiline lähenemine on oma kohta leidmas. Mõneti on see isegi üllatav, et sellises olulises ja elukorralduse kõiki aspekte mõjutavas tegevusalas on see toimunud nii hilja. Klassikalised infoökoloogiat käsitlevad teosed on ilmunud alles 1990. aastate teisel poolel. Organisatsiooniuuringutes on infoökoloogilist mudelit arendanud Thomas H. Davenport oma 1997. aastal ilmunud raamatus *Information ecology: mastering the information and knowledge environment*. Davenporti lähenemist on Intraneti arendusprobleemide käsitlemisel kasutanud Chun Wei Choo, Brian Detlor ja Don Turnbull oma raamatus *Web work: information seeking and knowledge work on the World Wide Web* (2000). A. Nardi ja Vicki L O'Day oma raamatus *Information ecologies: using technology with heart* (1999) käsitlevad infoökoloogilist lähenemist infotehnoloogiale selle rakendamisel erinevates kontekstides (nt raamatukogud, haiglad).

Infoökoloogia kujutab endast süsteemi inimestest, tegevustest, väärtustest ja tehnoloogiatest kindlas lokaalses keskkonnas. Tähelepanu keskmes ei ole seejuures mitte tehnoloogia, vaid inimtegevused, mida tehnoloogia toetab. Infoökoloogilise lähenemise idee seisneb selles, et keskendutakse suhtele tehnoloogia, inimeste ja nende tegevuste vahel. Infoökoloogiline käsitlus lähtub väga selgelt põhimõttest, et igasugune uurimine peab olema vahetult seostatud praktikaga. Ökoloogiline metafoor peaks edendama mõtlemist ja arutelusid ning viima lõppkokkuvõttes edukamale tegutsemisele.

Infoökoloogiliste põhimõtete rakendamine tugineb süsteemi põhiväärtustele ja tähendustele, mida kasutajad annavad tegevustele ja tehnikatele. Terviklikku infoökoloogilist süsteemi iseloomustab tehnoloogia kasutamine väärtustest, normidest ja tavadest koosnevas sotsiaalses võrgustikus.

Just sotsiaalsed praktikad on infoökoloogilise süsteemi oluliseks elementiks, pakkudes mitte tehnoloogiaid, vaid viise nende kasutamiseks. Tervikliku infoökoloogilise süsteemi arendamine peab tuginema väärtustele, mis aitavad vältida sisemisi vastuolusid, mis võiksid viia kogu süsteemi kokkukukkumisele või mitterakendumisele. Harilikult lähtutakse tehnoloogiliste süsteemide kavandamisel efektiivsusest ja töövõimest, kui aga loodud süsteem läheb vastuollu inimeste ideaalide või väärtustega, tekib süsteemis märkimisväärne stress.

Infoökoloogia poolt käsitletavat süsteemi on keerukad, kuid tegemist ei ole suurte süsteemide kompleksusega, mida vaatleb näiteks süsteemiteooria. Ökoloogilise lähenemise korral vaadeldakse süsteemi indiviidi mõõtkavas. Me kõik kuulume ja osaleme paljudes erinevates süsteemides. Ökoloogia mõõtkava võimaldab leida isiku ja süsteemi kokkupuutekohti, teid süsteemi tungimiseks ja võimalusi süsteemide mõjutamiseks. Sarnaselt bioloogilise ökoloogiaga on ka infoökoloogiale iseloomulikud tugevad seosed ja vastastikused suhted süsteemi erinevate osade vahel. Muutus ökoloogilises süsteemis haarab harilikult kogu süsteemi: kui üks element muutub, on seda tunda läbi kogu süsteemi.

Jällegi, sarnaselt bioloogiliste süsteemidega moodustuvad ka infosüsteemid erinevatest inimestest ja vahenditest. Toimivas infoökoloogilises süsteemis töötavad need koos üksteist täiendades. Mitmekesisus on hädavajalik ökoloogilise süsteemi püsimiseks vaatamata pidevatele ja kaootilistele muutustele. Monokultuur – tehnilikult loodud ökosüsteem, kus valitseb üks liik – võib anda hämmastavaid saake lühikese aja jooksul, kuid pikeemas perspektiivis, eriti veel siis, kui kaob inimese vahelesegav mõju, hävib selline süsteem täielikult. Infoökoloogilisel süsteemil on samuti hädavajalik liita erinevaid inimesi, ideid ja tehnoloogiaid. Ilma erinevuseta pole ka informatsiooni. Mitmekesine infoökoloogiline süsteem on elav, inimlik, sotsiaalne koht, isegi kui ta kasutab tänapäevast väga keerukat tehnoloogiat.

Terviklik ökosüsteem on alati muutumises, ta ei ole kunagi staatiline, isegi stabiilses olekus toimuvad seal sageli väga suured muutused. Tehnoloogia areng tähendab seda, et kogu aeg pakutakse uusi, teistsuguseid, kiiremaid ja efektiivsemaid vahendeid ja teenuseid. Inimesed peavad olema ettevalmistatud osalemaks neid ümbritsevate infoökosüsteemide arengus. Kuna tehnoloogia muutused on pidevad, tuleb ka nendel infoökosüsteemidel pidevalt muutuda ja kohaneda. Infoökosüsteem on täidetud inimestega, kes õpivad ja kohanevad ning loovad teavet. Isegi kui tehnoloogia ei muutu, areneb inimese oskus sellega ringi käia ning seda kasutada. Keskkonna sotsiaalsed ja tehnilised aspektid arenevad koos seostatult

– koevolutsooniliselt. Jällegi, võrreldavalt loodusliku ökosüsteemiga on ka informatsioonilises ökosüsteemis äärmiselt olulised nn võtmeliigid. Infoökoloogias on nendeks vastavate oskuste ja kogemustega inimesed, kelle olemasolu on hädavajalik tehnoloogia efektiivseks kasutamiseks. Tegemist on vahendajatega, inimestega kes suudavad tõlkida informatsiooni, muuta andmed teadmiseks ja teha see ka teistele arusaadavaks. Inimesed on paratamatult iga infoökoloogilise süsteemi kõige olulisemad, kõige loominguilisemad osad. Kahjuks jääb väga sageli selliste vahendajate tegevus mitteametlikuks, sellele ei pöörata piisavalt tähelepanu, see toimub kusaigil süsteemi perifeerias. Ometigi on täiesti selge, et uute tehnoloogiate rakendamise edukus sõltub just nimelt nendest vahendajatest, kes suudavad kohandada tehnoloogia olemasolevatesse kohalikesse tingimustesse.

Infoökoloogilises paradigmas pööratakse erilist tähelepanu paiksuse või lokaalsuse küsimusele. Inimesed tegutsevad alati mingis kindlas kohas, ka kõik nende kokkupuuted tehnoloogiatega toimuvad kindlas paigas ja need paigad ei ole sugugi mitte tähtsusetud. Erinevates lokaalsetes tingimustes on tehnoloogia alati erinev, nii uskumatu kui see meile ka võib tunduda, kuna nende konkreetsete tehniliste lahenduste eeldatavad rollid, kasutatavus, ja muud tunnused on alati erinevad. Enamikel juhtudes on ka tehnoloogia edukus sõltuv just nimelt konkreetse koha, olukorra tundmisest ja tajumisest.

Terve rea tegurite tõttu toimub meie ühiskonnas liikumine järjest suureneva unifitseerumise ja ühendamise suunas. Ühelt poolt põhjustab seda tehnoloogia, mis on ammu standardiseerinud tootmise, standardiseerides nüüd ka teadmisi, õpetamist ja mõtlemist. Teiselt poolt sunnivad selleks majanduslikud kaalutlused, kuna sel viisil hoiame midagi kokku. Tavaliselt väidetakse, et selleks on raha ja muud ressursid. Kahjuks on sellise arengu tulemused, juhul kui need ka saavutatakse, asja enda olemuse seisukohalt täiesti teisejärgulised. Ei hariduse, kultuuripärandi säilitamise ega ka tervishoiu eesmärgiks pole ju ometi raha kokkuhoid. Samas vähendavad sellised ettevõtmised mitmekesisust ja kohalikku kontrolli kogu situatsiooni üle, suurendades lõppkokkuvõttes sellega süsteemi ebastabiilsust. Selle asemel tuleks pöörata rohkem tähelepanu lokaalsete ökoloogiate eristamisele, mille säilitamise poole tuleks meil püüelda. Mitte püüda leida ühisosasid ja selle alusel ühendada, vaid leida erinevusi ja selle alusel eristada.

Infoökoloogiliste põhimõtete rakendamine vaimse pärandi säilitamisel

Artikli eelmises osas käsitletud infoökoloogilisi põhimõtteid saab rakendada pärandi säilitamisel kõige edukamalt siis, kui käsitleda pärandit kultuurilis-sotsiaalse protsessina. Selle kohaselt ei ole kaasajal elavad inimesed ja ühiskond mitte pärandi passiivsed vastuvõtjad, hoidjad ja edasiandjad, vaid aktiivsed loojad ja kujundajad. Seega on pärand alati lähtuv käesoleva aja inimeste soovidest ja ühiskonna vajadustest.¹⁰ Pärand on midagi sellist, mida inimesed teevad, seega on seda parem nimetada pärandiprotsessiks.¹¹ Tegemist on kultuuriprotsessiga, mida teistest kultuuriprotsessidest eristab spetsiifiline seotus mineviku ja mäluga. Pärandit võib seetõttu käsitleda kui mineviku eesmärgipärast kasutamist olevikus. Pärandi loomise aspekti rõhutamine säilitamise asemel asetab rõhu käesoleva hetke tegevustele, tuues selgelt esile selle, et mitte ainult minevikus loodu võib olla pärandiks, vaid ka et meie praegune põlvkond loob pärandit.¹²

Pärandi määratlemisel on tegemist nähtuse ja inimese vahelise vastastikuse mõjuga, seejuures läbi väärtuste prisma. Selle protsessi käigus kujuneb välja vastav pärandidiskursus. Ehk siis loksuvad paika viisid, kuidas pärandist räägitakse ja kuidas seda mõistetakse. Pärandidiskursus määratleb ära pärandi hulka kuuluvad nähtused, väärtused, mida need nähtused väljendavad, nende tõlgendamise ja esitamise viisid. Pärandidiskursusi on palju, need on konsensuslikud, hierarhilised, osaliselt kattuvad ja pidevalt muutuvad. Nad põhjendavad kindlaid praktikaid ja pärandiga toimimise viise. Pärandiobjektid ja -nähtused on realselt olemas, kuid neil puuduvad väärtused ja tähendused väljaspool diskursusi. Selles suhtes ei erine need loomulikult kõikidest teistest objektidest ja nähtustest. Eriomane pärandile on pärandidiskursus, mille kaudu vastavad väärtused ja tähendused objektidele ja nähtustele omistatakse.

Pärandi määratlemise ja haldamise protsess ise kinnitab pärandi ideed ja muudab pärandi ühiskonnas oluliseks. Selles mõttes on pärandi korral tegemist eneseleviitava nähtusega.¹³ Pärandipraktika (*practice of heritage*) haarab kõiki pärandiga toimimise viise, mis leiavad väljenduse vastavates protseduurides, tehnikates ja juhendites. Selle alla kuuluvad ka tegevused,

¹⁰ Brian Graham, Greg Ashworth, John Tunbridge, *A geography of heritage, power, culture and economy* (London: Arnold, 2000), 2.

¹¹ Laurajane Smith, *Uses of heritage* (London, New York: Routledge, 2006), 44–45.

¹² Tony Bennett, *The birth of the museum: history, theory, politics* (London: Routledge, 1995).

¹³ Smith, *Uses of heritage*, 3–4.

mis on seotud pärandi interpreteerimise ja mõtestamisega. Pärandipraktikad on määratletud pärandidiskursuse (*heritage discourse*) poolt. Pärandidiskursus on viis, kuidas pärandit mõistetakse, sellest räägitakse ning aru saadakse. Pärandidiskursused on ühelt poolt vastavate praktikate aluseks, teiselt poolt aga ka kajastavad neid praktikaid. Pärandi loomine on alati valikuprotsess. Minevikust ja olevikust valitakse välja ja interpreteeritakse teatud kultuurilisi nähtusi. Osa heidetakse kõrvale ja osasid ei panda sellest aspektist isegi mitte tähele. Selle tõttu võib öelda, et pärand on alati poliitiline. Alati tehakse teatud valik ja see valik tehakse kellegi huvides. Kellelgi on võim valida ideid, väärtusi ja teadmisi, mis väljenduvad pärandidiskursuses ja narratiivides.¹⁴ Ühiskondlikud võimusuhted ei ole samuti olemuslikud, vaid kujunevad sotsiaalsete ja kultuuriliste tähenduste kaudu ning nad luuakse kindla diskursuse raames. Kuna pärandi loomine toimub antud ajahetkel, siis arvestatakse selle määratlemise protsessis kaasaja olukorda ja vajadusi. Pärand luuakse õigustamaks kaasaja kindlat interpretatsiooni ja tulevikuperspektiivi. Pärandi määratlemisel peetakse kas teadlikult või ebateadlikult silmas kindlaid eesmärgi. Pärand on kultuuri loomulikuks osaks, seostudes kõikide eluvaldkondade ja ühiskonna kõikide tasanditega.¹⁵ Pärand moodustatakse ja moodustub reaalses ajaloolistes praktikates. Seega sõltuvad pärandi iseloom, väärtused ja tähendused sotsiokultuurilisest kontekstist ning on paratamatult ajastuspetsiifilised.

Vaimse kultuuripärandi määratlemine Eestis toimub läbi Rahvakultuuri Keskuse poolt hallatava vaimse kultuuripärandi nimekirja. Vastavalt UNESCO poolt vastuvõetud vaimse pärandi kaitse konventsioonile on nimistute loomine üks konkreetseid konventsioonis (artiklid 11 ja 12) ja selle rakendusjuhistes esitatud kohustusi sellega ühinenud riikidele.¹⁶ Vaimse kultuuripärandi nimistute eesmärgiks on suurendada üldist teadlikkust vaimsest kultuuripärandist, tõsta esile igapäevaseid ja harilikke kombeid, mida nende praktiseerijad tavaliselt pärandiks ei pea. See peaks innustama kogukondi ja inimesi seda pärandit väärtustama ja hoidma. Nimekirjade kaudu toimuv vaimse kultuuripärandi määratlemine muudab selle säilitamise teadlikuks protsessiks. 2010. aastal avatud Eesti vaimse

¹⁴ Marta Anico, "Representing identities at local municipal museums", *Heritage and identity: engagement and demission in the contemporary world*, ed. by Marta Ancio and Elsa Peralta (London, New York: Routledge, 2009), 63–75 (67).

¹⁵ Graham Fairclough, "New heritage, an introductory essay", *The heritage reader*, ed. by Graham Fairclough, Rodney Harrison, John H. Jameson Jr and John Schofield (London, New York: Routledge, 2008), 297–312 (301).

¹⁶ UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioon, <http://www.rahvakultuur.ee/Konventsiooni_tekst_231> (27.02.2016).

kultuuripärandi nimistu on veebikeskkond¹⁷, kus kõik Eesti kogukonnad, sõltumata suurusest, asukohast või etnilisest päritolust, saavad tutvustada sõnas, helis ja pildis oma elavat pärandit. Tähelepanu keskmes on eelkõige kogukondlik ja kohalik kultuur. Sissekanded lähtuvad tänapäevast. Ajaloolist tausta avav info aitab mõista oskuste, teadmiste ja nähtuste tähendust ja kujunemislugu, kuid ei ole peamine. Eesti vaimse kultuuripärandi nimistus on nelja tüüpi sissekandeid:¹⁸

1. teadmised, oskused, kombed ja tavad (nt suitsusaunatraditsioon vanal Võrumaal; talvine kalapüük Kihnus: Lindora laati);
2. isikud (nt Hiiumaa rõhumeister Eero Nõmm; traditsioonilise ehituse meistrimees Ain Siska);
3. asutused ja ühendused (nt Soera muuseum, Seto leelokoorid Helmeakaala, Kuldatsäuk ja Õiõ Seto, Viitina Külaselts);
4. paigad (nt ajalooline Võrumaa, Lindora teerist, Hiiumaa Ristimägi).

Vaimse pärandiga seotud nimistute koostamine on ühelt poolt oluline vastava traditsiooni väärtustamiseks ja tunnustamiseks, teiselt poolt ei tohi unustada, et tegemist on valikuga, mille kaudu toimub pärandi määratlemine ja paratamatult ka hindamine, lähtugu see siis kogukonna seest või väljast.

Pärandi säilitamine tähendab sellega toimuvate muutuste jälgimist ja vajadusel ka suunamist. Säilitamine ei ole püüe objekte ja nähtuseid ajas "külmutada", säilitada neid samastena ajast-aega. Muutuste jälgimine ja mõtestamine on keerukas ja erinevaid lähenemisi ning meetodeid nõudev ettevõtmine. Muutuste juhtimise idee seisneb selles, et ei taotleta mingi kindla fikseeritava tulemuse saavutamist, vaid tegemist on pideva protsessiga, mida seiratakse ja hallatakse. Muutused keskkonnas toimuvad pidevalt. Minevikus aset leidnud muutuste tulemuseks on meie tänane keskkond ning kaasajal toimuvad muutused kujundavad meie homse keskkonna. Kui me loeme varasemaid muutusi osaks objekti ajaloost, siis on seda kaheldamatult ka käesoleval hetkel toimuvad muutused. Looduskeskkond muutub samuti pidevalt. Looduslikud protsessid moodustavad osa looduspärandist. Inimene võib jällegi osasid muutuseid pidurdada ja teisi soodustada, vastavalt püstitatud eesmärkidele. Pärandi säilitamisprotsessis tehtavad otsused peavad olema juhitud väärtustest, mida pärand kannab. Säilitamine peab olema selline, et säilivad pärandile omased olulised

¹⁷ <<http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/>> (27.02.2016).

¹⁸ <<http://www.rahvakultuur.ee/?s=1870>> (27.02.2016).

väärtused ja tähendused. Samas ei tohiks jätta tähelepanuta tõsiasja, et säilitusotsuste tegemisel tuleb sageli eelistada ühtesid väärtusi teistele.

Kõige olulisem on arvestada pärandiga seotud väärtuseid kõikide pärandit mõjutatavate otsuste tegemisel. Pärand on alati mingite väärtuste ja tähenduste kandja. Nende väärtuste väljatoomine ja nendega arvestamine on kogu pärandiprotsessi haldamise aluseks. Lähtutakse sellest, mida ja miks ühiskond väärtustab. Kaasaegse pärandikäsitluse kohaselt on pärandi füüsilised ja vaimsed aspektid lahutamatud. Praktilises pärandihalduses pööratakse aga endiselt peatahelepanu pärandi materiaalsele poolele. Sellel on ka selge põhjus, kuna pärandi materiaalne pool on kergemini hoomatav ja hallatav. Haldamise aluseks on pärandi väärtuste selge määramine. Kõik objektid ja nähtused ei ole ühtviisi väärtuslikud ja kõikide haldamisega ei ole võimalik tegeleda. Pärandi haldamine tähendab alati tegelemist erinevate, sageli vastuoluski olevate probleemide ja eesmärkidega, nende prioriteetsuse järjekorda seadmist, tasakaalustamist, kompromisside leidmist. Eesmärgid seostatuna väärtuste määratlusega juhivad kogu haldamisprotsessi.

Oluline on jälgida, et pärandi haldus haaraks kõiki pärandi dimensioone – erinevaid objekte ja nähtusi, erinevaid ühiskonnatasandeid ja väärtusi. Vaimse kultuuripärandi hulka kuuluvad praktikad ja arusaamad on harilikult olulised antud kogukonna elukorralduses, moodustades lahutamatu osa kogu sootsiumi kultuurist. See tähendab seda, et ainult ühe nähtuse esiletõstmine ja liigne väline reklaamimine võivad häirida seda tihedalt seotud süsteemi, tekitades enam probleeme kui tuues kasu. Sageli on see esitõstetav nähtus oluline kogukonnavälistele huvigruppidele, näiteks turismi edendamiseks. Vaimse kultuuripärandi korral on selle süsteemsuse aspekti arvestamine eriti tähtis.

Kes peaks pärandi haldamisega tegelema? Kultuuripärandi haldamisvastutuse selgitamisel tasub pöörduda ühiskonna tasemete poole. Isikliku pärandi haldamine on suures osas isiku vastutusel ja finantseerimisel. Küll võib kohalik omavalitsus ja riik toetada väga oluliste isikliku pärandi hulka kuuluvate objektide ja nähtuste säilitamist. Samuti on selleks võimalik taotleda toetusi erinevatest fondidest. Kogukonna pärandi haldamine on jällegi sellesama kogukonna vastutusel. Samuti nagu isikliku pärandi korral võib seda toetada nii kohalik omavalitsus kui ka riik. Riikliku pärandi haldamise eest vastutab omanik ja riik. Riigi haldusalas olevate kultuuripärandi haldamisega tegelevate riigiasutuste vahendid eraldatakse riigieelarvest. Kultuuripärandi haldamise valdkonna eesmärgid peavad riigi tasandil olema selgelt määratletud ja nende saavutamise üle

peab olema ühiskondlik kontroll. Riik toetab omanikku vastavalt oma võimalustele riikliku kultuuripärandi säilitamisel. Lisaks otsestele toetustele pärandi omanikele saab riik toetada pärandi omanikke ka näiteks maksumoodustuste kaudu. Ülemaailmse pärandi haldamise eest vastutab riik, kelle haldusalas antud pärand asub. UNESCO-st ja teistest rahvusvahelistest organisatsioonidest on võimalik taotleda grante maailmapärandi nimekirja kuuluvate objektide haldamiseks. Ennekõike toetatakse väga halva majandusliku olukorraga riike, kus asuvad ülemaailmse olulisusega pärandit ähvardab hävimine.

Riigi roll lisaks riigi ja rahvusvahelise tasemel pärandi haldamisele on tervikliku pärandihaldussüsteemi, mis haarab pärandit kõikidel tasanditel, kujundamine ja toetamine. Pärandi haldamine nõuab olulisi ressursse. Kes peaks neid kulutusi kandma? Millises ulatuses peaks kultuuripärandi haldus ennast ise ära tasuma? Kas pärand on antud ühiskonna ühine vara? Tegemist on oma olemuselt poliitiliste küsimustega, milledele puuduvad selged ja ühemõttelised, igas situatsioonis kehtivad vastused. Pärandi haldamine nõuab vahendeid, samas aitab pärand kaasa majanduse arengule.¹⁹ Pärandi mõju majandusele ilmneb aga alles majandussüsteemi ja ühiskonna teatud arengutaseme juures.

Vaimse kultuuripärandi säilitamisel toimub paratamatult traditsioonide taaselustamine (*revival*), taasloomine (*recreation*) ja taasleiutamine (*re-inventing*). Praktikaid kaasajastatakse ja sobitatakse pidevalt uutesse sotsiaal-majanduslikesse kontekstidesse.²⁰ Sama toimub tegelikult ka ainelise pärandi korral, aga vaimse pärandi puhul on need protsessid veelgi ilmsemad ja määravad suuresti ära selle olemuse. Vaimse kultuuripärandi hindamisel muutub ainelise pärandi konserveerimisteooriast ülevõetud autentsuse mõiste kasutamine täiesti mõttetuks. Kui antud praktikaga tegelev inimene loeb ennast vastavasse kogukonda ja/või kultuuri kuuluvaks ning tema tegevus peegeldab vastavat kultuuri, siis on igal juhul tegemist autentse kultuurinähtusega. Tegelikult tuleks "autentsuse" mõiste kasutamisest loobuda ja kasutada selle asemel näiteks "esindamise" mõistet. Ehk siis – kas antud praktika on seotud mingi kultuuriga ja esindab seda?²¹ Vaimse kultuuripärandi kui pidevalt areneva ja muutuva kultuuriprotsessi institutsionaliseerimine riiklike kavade, nimekirjade koostamise ja arhiveerimise kaudu sisaldab võimalikku ohtu selle külmutamiseks ja fossiliseerumiseks. Tekib soov säilitada mingit

¹⁹ Kurmo Konsa, "Milleks meile pärand?", *Akadeemia*, 12, (2013), 2171–2189.

²⁰ Cang, "Defining intangible cultural heritage", 52–53.

²¹ Tom Svensson, "The management of knowledge of the intangible heritage in connection with traditional craftsmanship at the Ethnographic Museum of the University of Oslo", *International Journal of Intangible Heritage*, 3 (2008), 118–126 (123).

kultuurinähtust sellisena nagu see laiemale publikule meeldib ja tuttav on. Sellise ohu vastu aitab vastavat kultuurinähtust praktiseerivate kogukondade eneste haaratus säilitusprotsessi ja selle kujundamisse.²² Vaimse kultuuripärandi säilitamine tähendab antud traditsiooni igakülgselt uurimist ja arendamist vastavalt antud kultuurile, selle väärtustele ja normidele. Tuleb tunnistada isikute või kogukonna õigust talitada traditsiooniga traditsioonilisel moel ehk siis käia sellega ringi nii, nagu nad ise seda soovivad ning neid selles toetada. Tegemist on sotsiaalse ja kultuurilise protsessi toetamisega, kui see muidugi seda vajab. See võib haarata keelekavade toetamist, pärimusekandjate esiletõstmist ja toetamist, vastava kogukonna materiaalselt toetamist, seadusandliku kaitse tagamist vaimsele ja ainelisele pärandile ning elukeskkonnale, loomemajanduses osalemise toetamist ning turismikavasid jms. Vaimse kultuuripärandi säilitamine on vajalik seostada tänapäevaste kultuuriarengutega, infotehnoloogiliste võimalustega ja säästliku arengu printsiipidega.

Kokkuvõte

Seotuna ühiskonna arenguga on pärandi küsimused muutunud järjest olulisemaks. Pärand on iseenesest kogu aeg olemas olnud, aga nüüd teadvustatakse selle olemasolu, uuritakse seda ja püütakse teadlikult kujundada asuda. Sellega on seotud ka poliitilise huvi suurenemine pärandi vastu. Pärandi nähtavus ja olulisus kaasaegsetes ühiskondades kasvab. Seoses sellega on pärand muutunud ka üha olulisemaks osaks kultuuripoliitikast ja seda ühiskonna erinevatel tasanditel. Pärandit saab kasutada väga erinevatel eesmärkidel ning viisidel.

Kultuuripärandi käsitlemisel on oluline silmas pidada kolme dimensiooni. Esiteks, pärandiobjektide ja -nähtuste võimalik ring; teiseks – millistel ühiskonna tasanditel pärandit käsitletakse; ja kolmandaks – millistele väärtustele tuginedes pärandit määratletakse. Nende kolme pärandidimensiooni käsitus aitab luua raamistiku pärandi protsessuaalsele mudelile. Protsessuaalne käsitus rõhutab just nimelt seda, et kaasajal elavad inimesed ja ühiskond ei ole mitte pärandi passiivsed vastuvõtjad, hoidjad ja edasiandjad, vaid selle aktiivsed loojad ja kujundajad. Pärandiprotsess on aluseks pärandi määratlemise praktikatele lähtudes erinevatest ühiskonnatasanditest. Pärandit mõjutab terve rida protsesse, millede tõttu on

²² Vt nt David Berliner, "New directions in the study of cultural transmission", *Anthropological perspectives on intangible cultural heritage*, ed. by Lourdes Arizpe and Cristina Amescua (Springer, 2013), 71–77 (74–75).

pärand pidevas muutumises. Need muutused võivad olla põhjustatud nii looduslikest kui ka inimtekkelistest protsessidest ning nende peatamine on võimatu. Arusaadavalt esitab pärandi selline käsitlus tõsise väljakutse säilitamisele – kuidas säilitada pärandiprotsessi? Pärandi haldamine saabki seega proovida neid muutusi juhtida. Muutused võivad olla pärandile soodsad, aga võivad avaldada ka negatiivset mõju. Pärandi haldamisel püütakse võimalikult edendada positiivseid ja vältida negatiivseid mõjusid.

Üheks, antud artiklis väljapakutud võimaluseks pärandi ja sealhulgas ka vaimse pärandi säilitamise kontseptualiseerimiseks on infoökoloogiliste mõistete rakendamine. Infoökoloogiline vaade näitab selgelt, et pärandi säilitamine ei ole neutraalne tehniline tegevus, vaid sotsiaalne protsess, mille käigus luuakse, muudetakse ja säilitatakse väärtuseid ja tähendusi. Pärandi säilitamisel on oluline arvestada nii pärandi enda kui ka ühiskonna tasandiga, mille raames selle haldamine toimub. Just vaimse pärandi korral on oluline eristada indiviide ja perekondi, grupe ning kogukondi, kes seda praktiseerivad. Riiklikul ja rahvusvahelisel tasemel võidakse küll kindlaid pärandipraktikaid tunnustada ja toetada, kuid nende määratlemine ja tegelik säilitamine toimub kogukondlikul ja indiviidi tasemel. Vaimse pärandi säilitamiseks tuleb toetada neid isikuid, grupe ja kogukondi, kes antud traditsiooni kasutavad ja arendavad. Tegemist on sotsiaalse ja kultuurilise protsessi toetamisega, kui see muidugi üleüldse seda vajab. Kogukonnad kasutavad vaimset pärandit oma praeguste probleemide lahendamisel. Need eesmärgid ei pruugi kattuda riigi ja rahvusvahelise taseme säilituseesmärkidega.

Kui võtta kokku infoökoloogilised arusaamad vaimse pärandi säilitamise aspektist, siis tuleks kindlasti rõhutada süsteemse käsitluse olulisust. Nii pärandoskusi praktiseerivad inimesed, nende kliendid, uurijad, pärandi säilitajad ja kogukonnaelu edendajad, kui nimetada ainult mõningaid osapooli, moodustavad tervikliku süsteemi. Paratamatult kipuvad erinevad osapooled nägema seda süsteemi erinevalt, see on ühelt poolt vältimatu, aga teiselt poolt hädasti ületamist vajav takistus. Pärandi määratlemisel ja säilitamisel on ääretult oluline pärandoskaja subjektiivses vaates väljenduva nn rohujuuretasandi perspektiivi kajastamine. Pärandoskuste funktsioonide käsitlemisel tuleb sageli prevaleeriva majandusliku olulisuse kõrval vaadelda ka nende osa kogukondlike identiteetide kujundamisel ja sotsiaalse sidususe loomisel ning säilitamisel, aga ka hariduse ja laiemalt ühiskondliku kommunikatsioonisüsteemi osadena. Läbi pärandoskuste toimub tähenduste loomine ja väärtuste esitamine kogukonnale ja ühiskonnale laiemalt. Ma arvan, et see väärtuskeskkondade loomises osalemine tagabki pärandile kohti ka tänapäevases infoühiskonnas.

ABSTRACT: Preservation of intangible heritage from the perspective of information ecology

Heritage in its very diverse forms has become a significant force in contemporary society. This is manifested by the importance of heritage in shaping identities, the use of heritage by political forces, and the increasing interconnectedness of heritage, the entertainment business and tourism. Heritage is a part of tangible reality while at the same time being an intangible phenomenon. Heritage connects people to each other and to the environment, both its material and natural aspects, therefore forming part of our world. By relying on heritage, recreating it and attributing important meanings to it, people shape the way societies function.

The aim of this article is to create a conceptual framework for treating the preservation of intangible cultural heritage. In order to do that, I will use the concept of heritage on the one hand and the information ecological approach on the other hand. The article proposes to create a clearer conceptual framework for treating intangible cultural heritage, with the main emphasis on the preservation aspect. Heritage can be considered from very different aspects, from its philosophical meaning to highly technical conservation proceedings. In this article, I proceed from the idea that heritage is a phenomenon currently being created by people, i.e. from the principle of socio-cultural construction. Of course, this is just one possible way to interpret and utilise the past.

It is clear that the treatment of heritage in this way poses a serious challenge to preservation – how should the heritage process be preserved? In my discussion of the heritage process, I use the information ecology framework, mainly drawing on ideas of Bonnie Nardi and Vicky O’Day. Information ecology is a system of people, activities, and technologies in a specific local environment. The information ecologic system is an intertwined network of a specific group of people and their tools and activities. The information ecological approach is characterised by systematicity, diversity, co-evolution and locality. All these aspects are also very important when it comes to intangible heritage.

It is evident from the information ecological perspective that preservation of heritage is not a neutral technical activity but rather a social process, in the course of which values and meanings are created, changed and preserved. In preserving heritage, it is important to consider both the heritage itself and the level of society in the framework of which the management takes place. With intangible heritage, it is important to differentiate

between individuals and families, groups and communities who practice it. At the national and international levels, specific heritage practices can be recognised and supported, but determining these practices and their actual preservation takes place at the community and individual levels. In order to preserve intangible heritage, we need to support the people, groups and communities who use and develop the given tradition. This means supporting a social and cultural process, in the event that such support is needed in the first place. Communities use intangible heritage to fix their current problems. These aims might not overlap with the national and international goals of preservation.

To sum up information ecological principles from the aspect of preserving intangible heritage, what has to be emphasised is the importance of systemic treatment. People practicing heritage skills, their clients, researchers, preservers of heritage and community activists, to name just a few stakeholders, should form an integral system. Different parties are bound to see the system from different perspectives; on the one hand, this cannot be avoided, on the other hand, it is a barrier that needs to be overcome. What is extremely important is the reflection of the so-called grass-roots level perspective, expressed in the subjective view of the person with heritage skills, when determining and preserving heritage. When treating the functions of heritage skills, in addition to their economic significance, which often prevails, what needs to be observed is also the role of these skills in shaping community identities and in creating and preserving social cohesion, but also as parts of education and the wider social communication system. Via heritage skills, meanings are created and values are presented to the community and to society as a whole. I think the fact that heritage participates in the creation of value environments is what guarantees heritage a place in contemporary information society.

KEYWORDS: heritage, intangible heritage, heritage management, information ecology

KURMO KONSA (b. 1965) is an Associate Professor at the Department of Archival Studies at the University of Tartu, and Professor of Conservation at Tartu Art College.*

* Correspondence: Institute of History and Archaeology, University of Tartu, Jakobi 2, 51003 Tartu, Estonia. E-mail: kurmo.konsa@ut.ee